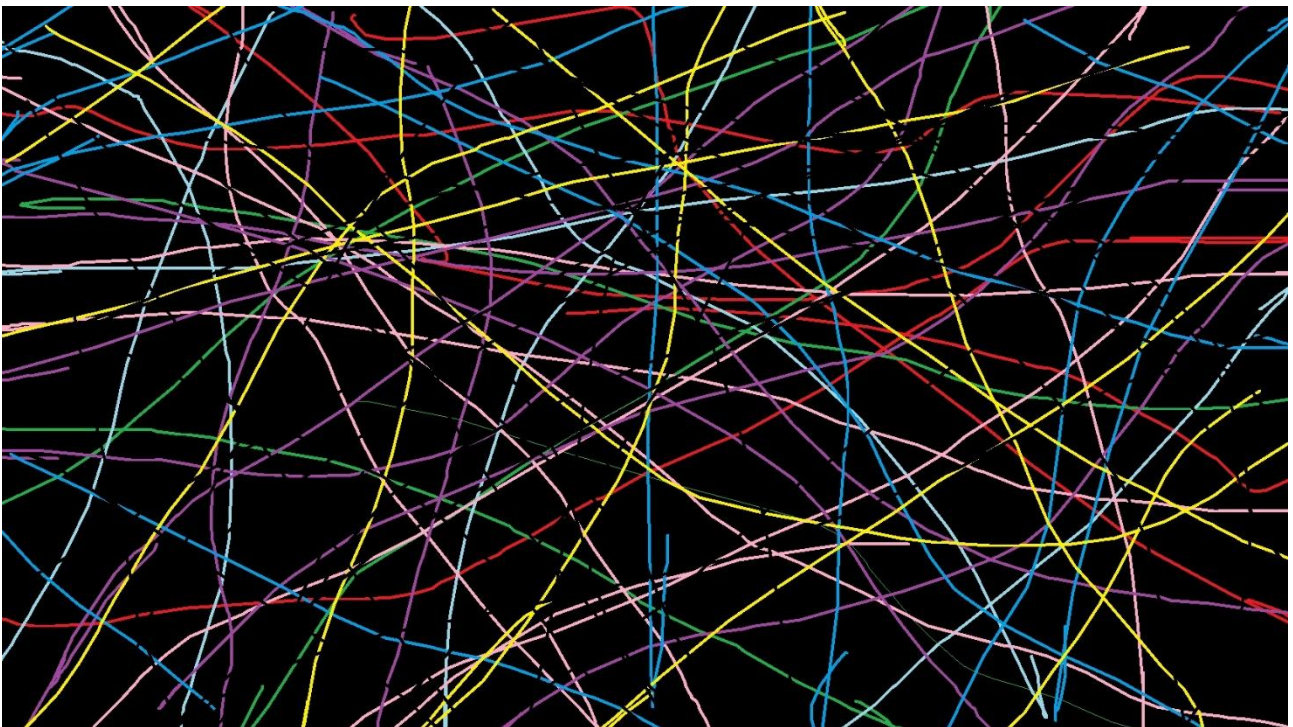

Afsluttende rapport ved forsøg

Forsøgsstationen – værksted for professionel scenekunst.

Improkor – en fælles udforskning af kollektive lydskaber

Indhold

Oplysninger om forsøget.....	1
Forhistorien for improkor.....	1
Forsøgets forberedelser.....	2
Om erfaringer, kommunikation og refleksion.....	3
Konkrete oplevelser og perspektiver.....	4
Opsamlende refleksioner.....	8
Konklusion(er).....	10
Videre potentialer/overvejelser.....	13

Oplysninger om forsøget

Titel: Improkor – en fælles udforskning af kollektive lydskaber.

Hovedspørgsmål: Hvilke kropslige, fællesskabsmæssige og (ikke)sproglige situationer og erfaringer skabes, når vi som gruppe – en samling af individer, af kroppe – skaber improviseret, stemmebaseret lyd og stilhed sammen?

- Forsøgsansvarlig: Jesper la Cour, 26929841 – Det Fortællende Teater.
- Ekstern samarbejdspartner: Simon Skovbo Moser, 81712813 (studerer Moderne Kultur).
- Navne og faglig baggrund på medvirkende: Anders, Maja, Mette, Sofie, Simon Moser (alle universitetsstuderende), Helene (studerer/arbejder med litteratur), Albin (kunstner), Ingvild (studerer til teaterinstruktør), Clara (arbejder med teater), Jakob Bentsen (performer), Mikkel Trier Rygaard (dramatiker/skuespiller), Mikkel Søllested (lærer), Rikke Liljenberg (skuespiller), Jesper la Cour (skuespiller/instruktør).

Tidsplan for forsøget: Søndag d. 8. september, 11.30-14; søndag d. 6. oktober, 14-17; søndag d. 27. oktober, 14-17; søndag d. 17. november, 10-16.

Forhistorien for improkor

Under et højskoleophold i 2018 blev Simon introduceret til et koncept for improviseret korsang. Konceptet lignede i høj grad vokalkunstneren Bobby McFerrins ”circle singing,” som han udviklede i 1980’erne. Her stiller skiftende ”dirigenter” sig i centrum af en cirkel af sangere og sætter dem, én efter én eller i grupper, i gang med at synge rytmiske sang- eller percussionbidder, som dirigenten improviserer på stedet. Bidderne gentages igen og igen, men kan justeres eller udskiftes med andre bidder, når en ny sanger træder ind i cirklen og tager rollen som dirigent. Resultatet bliver en musikform, hvor toner og rytmer væver sig sammen til en cirkulær komposition, der kan udvikle sig organisk i forskellige retninger.

Fra 2022 eksperimenterede Simon i forskellige sammenhænge med korformer, der var inspireret af det koncept, han havde lært at kende på højskolen. I mødet med skiftende deltagere blev han i stigende grad interesseret i at supplere de mere rytmisk-melodiske sangformer med lydeksperimenter, der indeholdt dissonante, mindre rytmiske og/eller ikke-musikalske elementer (for eksempel improviserede skænderier på fantasisprog mellem to eller flere af deltagerne). Frem for at handle om at skabe cirkulære, *groovy* rytmer og melodier i fællesskab, drejede de nye eksperimenter sig mere om kollektivt at finde frem til nye, uforudsigelige stemninger og lyde. I disse eksperimenter blev dirigentrollen afskaffet, så koret fik en mere flad struktur, hvor hver person havde mulighed for at improvisere frit. Samtidig foregik improvisationerne nu med lukkede øjne, fordi dette virkede til at gøre det lettere for deltagere at udtrykke sig lydligt på måder, de ikke var vant til. Det skal også

nævnes, at rytmiske og melodiske elementer på ingen måde var udelukket fra det nye koncept; i stedet bevægede den fælles lyd sig ofte ind og ud af mere og mindre melodiske/rytmiske passager.

Under et arrangement i maj 2024 deltog Jesper i et af Simons dirigentløse, frie lydeksperimenter (som på det tidspunkt både havde betegnelsen ”improkor” og ”lydlandskaber”). Efter arrangementet foreslog Jesper, og Simon sagde ja til, at de sammen kunne arrangere noget improkor på Forsøgsstationen. Det blev igangsat i juni, og det var fra starten sådan, at Jesper og Simon fra gang til gang kunne invitere venner/kollegaer/bekendte til at deltage. Nogle folk blev faste deltagere, mens andre deltog færre gange eller blot én gang. I det følgende afsnit udfoldes de væsentligste erfaringer, vi gjorde os til improkorgangene før vores forsøgs begyndelse. Disse erfaringer og refleksionerne over dem kom nemlig til at udgøre forberedelserne til forsøget.

Forsøgets forberedelser

Første gang til improkor på Forsøgsstationen sad vi i rundkreds på stole, mens vi med lukkede øjne lavede vores eksperimenter. Det at sidde ned var fra Simons side tænkt som en måde at kunne lade kroppen slappe af, så man kunne hengive sig helt til stemmernes lydlig rum. Men allerede anden gang, omtrent to uger senere, rejste vi os op, bl.a. fordi det selvfølgelig gjorde det nemmere at lade kroppen understøtte stemmen.

Anden eller tredje korgang, hvor vi var syv personer, forsøgte vi os med at bevæge os rundt i rummet med sammenknebne øjne eller kiggende ned i gulvet, mens vi sagde vores lyde. Det gjorde, at der kom et teater- eller rollespilsagtigt aspekt ind i foretagendet: Det fysiske rum spillede sammen med lydene (skrig fra fabeldyr, lyde af vind eller torden, rene stemningslyde, samtaleagtige lyde etc.) og skabte på sin vis en scene, hvor deltagernes kroppe bevægede sig tættere på eller længere væk fra hinanden og evt. interagerede lydligt. Dermed trådte det omgivende rum i forgrunden, mens oplevelsen af et dynamisk, lydligt rum, man som deltager kunne forsvinde ind i, blev svækket. Da vi gerne ville forstærke oplevelsen af et *lydligt* rum, besluttede vi derfor senere at gå væk fra at bevæge os omkring.

På lignende vis afprøvede vi flere gange at supplere de stemmebaserede lyde med andre kropsbaserede lyde: Tramp i gulvet, klap med hænderne, dunk i brystkassen, klask på lår osv. (alt på egen krop). Men på samme måde erfarede vi, at det gjorde os bevidste om vores kroppe på en måde, der trak os ud af illusionen om et ”rent” lydligt rum. Derfor besluttede vi os for at holde os til stemmebaserede lyde.

Noget andet, vi indførte fra starten på Forsøgsstationen, var at spise sammen (altid dhal) efter korsektionerne. Det blev en hyggelig måde at afslutte dagen på, samtidig med at vi kunne tale om de oplevelser og erfaringer, vi havde fået undervejs. Tredje eller fjerde korgang foreslog Jesper, at vi kunne ansøge om at lave et Forsøg med improkor, hvilket der var opbakning til fra de øvrige deltagere.

Efter lydsessionerne brainstormede vi derfor nogle ideer til, hvad forsøget kunne indeholde. En af de afgørende ting, som blev foreslået, var, at der fra gang til gang og af skiftende deltagere kunne blive sat forskellige rammer for improvisationerne.

En senere dag mødtes Jesper og Simon og fastsatte nogle mere præcise, overordnede rammer for forsøget. Her besluttede vi følgende: At hver korgang ville bestå af tre impro-sessions, en kort først (det blev oftest 12 minutter), en længere i midten (30-40 minutter) og en kort igen til sidst (igen 12 minutter). Til første og sidste session havde skiftende deltagere mulighed for at sætte en ramme, for eksempel at man kun måtte hviske, eller at vi sammen skulle forsøge at frembringe et bestemt billede med lyd. Den midterste session bestod af fri improvisation. Sessionerne foregik stående i rundkreds, uden bevægelse rundt i rummet og med lukkede øjne. Sætninger på genkendeligt sprog var udelukket, men enkeltord – såfremt de fik form som stemningslyde mere end som sprog – var tilladt; genkendelige melodier var også udelukket. Efter de tre sessions skulle der være en delingsrunde, hvor deltagere havde mulighed for at dele erfaringer og oplevelser, de havde haft undervejs; dette ville blive optaget til brug i rapporten. Og til sidst havde man mulighed for at spise med, når der var dhal. Forsøget skulle være åbent for skiftende deltagere, hvilket bl.a. ville være med til at sikre improvisationernes element af uforudsigelighed (man var dog også velkommen til at deltage flere eller alle gange, hvis man ville).

Resten af forberedelserne til forsøget bestod stort set i at rekruttere deltagere. Der ville ikke være nogen udgifter ud over de delte udgifter til mad. Da vi havde fået forsøget godkendt, var vi klar til at gå i gang.

Om erfaringer, kommunikation og refleksion

Generelt bestod vores forsøg af vedvarende variationer inden for de samme, overordnede rammer. De tre første forsøgsgange var (næsten) alle tre timer, mens der var afsat seks timer til den sidste. Derfor ville det være upræcist at tale om etaper i forsøget. Det giver mere mening at tale om *perspektiver*, som deltagerne fik og delte med hinanden på baggrund af forskellige improvisationer. Deltagernes perspektiver vil her blive delt ind i fem punkter: Perspektiver omkring

- ens egen position i det kollektive, lydige rum.
- samspillet mellem deltagerne i det kollektive, lydige rum.
- kropslige oplevelser under sessionerne.
- betydningen af rammerne, der blev sat forud for de kortere improvisationer.
- oplevelsen og betydningen af stilhed.

I næste afsnit vil de fem punkter blive belyst, idet de knyttes til en eller flere øvelser og deltageres oplevelser/refleksioner. I den forbindelse skal der dog først siges noget om den form for kommunikation og refleksion, vi benyttede under forsøgets proces.

Som nævnt tidligere indeholdt hver forsøgsgang en delingsrunde. Dermed fik de enkelte deltagere mulighed for at sætte ord på oplevelser, følelser og tanker, de havde fået i løbet af sessionerne. Fællesspisningen bagefter gav plads til mere uformel kommunikation og refleksion, hvor man f.eks. kunne tale om rammer for improvisationerne, det kunne være spændende at afprøve til næste forsøgsgang. Deltagere, der var med over flere omgange, kunne så bygge videre på tidligere refleksioner (via hukommelsen, ikke ved at lytte til optagelser). Både idet de afprøvede nye ting under improvisationerne, men også blot idet de havde en øget opmærksomhed på bestemte ting undervejs i sessionerne. Man kan også argumentere for, at selve improvisationerne indgik i kommunikationen mellem deltagerne, men den indsigt træder bedre frem i næste afsnits gennemgang af de fem punkter. I gennemgangen trækkes der på optagelser af delingsrunderne; deltagernes perspektiver er parafraserede, ligesom alle deltagerne er anonymiserede. Det kønsbestemte pronomen ”de” bruges i omtalen af enkeltdeeltagere. Gennemgangen lægger vægt på perspektiver, som indeholder nye erfaringer og indsigter, der bidrager til forsøgets udvikling og vidensproduktion. Hvor disse erfaringer og indsigter træder klarest frem, er teksten gjort fed og lilla.

(For at få en konkret idé om, hvad der kunne være spil under en improkorsession anbefales det, før læsningen af det følgende, at lytte til lydfilen ”Impro fra kold til varm”, som er en optagelse fra en af vores improvisationer).

Konkrete oplevelser og perspektiver

- **De enkelte deltagers perspektiver på deres egen position i det kollektive, lydige rum**
Glemsel vs. kontroltab: Til første forsøgsgang fortalte en deltager om oplevelsen af en vekselvirkning: Mellem nogle gange at **glemme sig selv** og så at sige smelte sammen med den fælles lyd – og andre gange pludselig føle **irritation over et kontroltab**, fordi andre deltagere lavede lyde, som vedkommende ikke ønskede eller syntes var for fjollede.
 - En anden deltager genkendte dette kontroltab, men følte ikke irritation ved det. De havde i stedet, efter improvisationen, reflekteret over, **hvornår de gik mere i baggrunden** i den fælles lyd og lavede en grundrytme eller drone, og **hvornår de trådte lydligt mere i forgrunden**.
 - Erfaringer som disse ledte til fælles refleksioner om det kollektive eller demokratiske aspekt i improkor. Blandt andet refleksioner om, hvordan man kan **skabe et fælles, improviseret lydligt rum, der opleves som åbent for alle deltagere**, uden at man henfalder til regler for den enkeltes udfoldelse. Mere om det under næste perspektivpunkt.
- **Perspektiver på samspillet mellem deltagere i det kollektive, lydige rum**

Det at lytte: På baggrund af refleksionerne om de kollektive/demokratiske aspekter af improkor rammesatte en deltager til anden forsøgsgang en improvisation sådan, at alle deltagere (8 personer) skulle lave meget lavmælte lyde, dog med plads til mindre variationer i lydstyrke. På den måde kom **alle automatisk til at lytte mere til hinandens lyde, og man blev samtidig også mere bevidst om betydningen af ens egne lyde** for det fælles lydrum.

- Dette startede for alvor en fælles samtale om at lytte: Hvordan kunne man lytte til hinandens lyde og inspirere hinanden uden blot at skulle efterligne hinandens lyde? En deltager havde det perspektiv, at det i høj grad kunne virke inspirerende, når deltagere, der var mere vant til at performe, **udfoldede sig relativt frit, men stadig med hensyn til de andre. På den måde kunne de bidrage til at skabe et rum for "mindre trænede" deltagere.**

Udviklingen af et (midlertidigt) fælles lydsprog: Til tredje forsøgsgangs første improvisation satte en deltager den ramme, at koret skulle genskabe visse løse billeder lydligt (øvelsen er beskrevet i flere detaljer under perspektivpunktet om betydningen af rammer). På baggrund af dette fortalte flere deltagere, at de under den næste, længere session, havde oplevet en skærpet evne til at lytte og skabe fælles lydformer med de andre deltagere. En deltager beskrev dette som, at **der var opstået et midlertidigt, fælles lydsprog på baggrund af de løse, men tydelige rammebilleder fra den forudgående session.** En anden deltager tilføjede, at inden for det fælles "sprog" kunne man så supplere hinandens lydformer, enten gennem efterligninger, lydlige kontraster, eller udviklinger af andres lyde i nye retninger.

- I dette perspektiv viste det sig, at løse, men tydelige rammer eller billeder kan **tilbyde nogle fælles former, forestillinger og kropslige stemninger - et kropsligt-æstetisk rum - inden for hvilket de enkelte deltagere kan udfolde sig med en vis spontanitet, samtidig med at de ved hjælp af det fælles "sprog" kan afstemme sig efter hinanden.**

- **Perspektiver på kropslige oplevelser under sessionerne**

Kropslig uro forbundet med kontroltab: Oplevelsen af kontroltab er allerede nævnt i et tidligere punkt. Men en deltager fortalte, på baggrund af flere improvisationer, om en følelse af **kropslig uro ved kontroltabet.** Uroen knyttede de til **et manglende hensyn til sin egen indre kropsoplevelse,** foftede fordi de lavede lyde næsten uafbrudt under improvisationerne og blev stakåndet på en mildt ubehagelig måde.

Kroppens kapacitet som udgangspunkt for stemmelyd: Til sidste forsøgsgang fortalte en deltager om en oplevelse, de havde haft under den lange improvisation: Deltageren havde lagt sig ned på gulvet og lavet en afslappet, langstrakt stemmelyd, der varede den fulde længde af

en udånding. I takt med at det sidste luft mere og mere skulle presses ud af lungerne, blev tonelejet lysere, ind til der ikke var mere luft. Det var en **oplevelse af, at stemmens lyd og fylde baserede sig fuldt på kroppens formåen, uden at der forekom nogen stemme/vejtrækningsmæssig overanstrengelse.**

- Kunne man forestille sig en form for improkor, hvor det i mere markant grad var **kroppens iboende kapacitet, der bestemte stemmelydenes form?** Her ville improvisationselementet ikke skulle hentes fra fantasien eller gennem inspiration fra andre, men gennem udforskningen af kapaciteter i ens egen krop.

- **Perspektiver på betydningen af rammer for de kortere improvisationer**

Inddragelsen af billeder, sætninger og lignende: Anden forsøgsgang satte en deltager en ramme, der gik ud på, at koret lydligt skulle genskabe en drøm, deltageren havde haft om natten. Drømmen havde klare, billedlige elementer, og en del af rammen blev også, at man gerne måtte bruge forståeligt sprog og sætninger.

- Til delingsrunden fortalte en anden deltager, hvordan de havde fundet den **lydlige efterligning af bestemte billeder og et klart hændelsesforløb begrænsende**, fordi lyden dermed mistede noget af sin flertydighed. På lignende vis sagde en tredje deltager, at de oplevede ikke-sproglige lyde som **mere frie og abstrakte, hvilket gav mere plads til at blive inspireret spontant af hinanden**. Samtidig syntes deltageren også, at det var **spændende at bruge ord og sætninger på en måde, hvor sproget mistede sin betydning**, fordi man sagde ting for at frembringe en lydlig stemning mere end for at fortælle noget. En fjerde deltager fandt **kombinationen af et tydeligt billedforløb og brugen af sprog virkelig sjov, fordi billeder og ord blev forvrænget** på uventede, groteske måder.

- En femte deltager fandt brugen af sprog nyttig, hvis man tænkte improvisationen som en øvelse i improteater; at **man kunne sige sætninger og lyde uden at skulle tage hensyn til en "logisk" fortælling** var en effektiv måde at fjerne selvcensur på og styrke fantasiens vildskab.

- Herefter talte flere deltagere om, at man kunne prøve at bruge billeder som ramme for en øvelse igen, men så **gøre rammerne tilpas åbne for, at der var mere plads til det spontane.**

Oplevelser af en fælles rejse med plads til spontanitet: Tredje forsøgsgang satte en deltager en løs, billedlig ramme: Koret skulle sammen bevæge sig "fra kold til varm," svarende omtrent til en rejse fra en gold isørken til solens overflade (det er denne session, der er optaget og tilfængelig som lydfil).

- Flere deltagere fortalte senere at have oplevet en samhørighed på denne rejse. Én deltager påpegede, at det måske skyldtes, at **der var tydelige billeder at samles om, samtidig med man ikke var bundet til en detaljeret fortælling**. Der er skrevet mere detaljeret om dette under perspektivpunktet om ”samspelet mellem deltagere”.

Inddragelse af synssansen og en dirigent: Under alle andre øvelser havde koret haft lukkede øjne, men til tredje forsøgsgangs sidste session satte en deltager den ramme, at koret skulle have åbne øjne. Én deltager skulle stille sig foran de andre og lave improviserede bevægelser, og disse bevægelser skulle det øvrige kor fortolke lydligt. Vi skiftedes til at indtage rollen som dirigent. (Et udsnit af øvelsen kan høres i lydfilen ”Impro med synlig dirigent”).

- Under delingsrunden fortalte en deltager, at de havde oplevet denne session som markant anderledes, end når man improviserede med lukkede øjne. Den gjorde det **simplere at samles om en bestemt lydform** (idet den var direkte inspireret af dirigentens bevægelser), og der opstod **et tydeligt samspil mellem lyd og synsindtryk**.

- En anden deltager pegede på, hvordan de lydligt fortolkninger ikke blot fulgte dirigentens bevægelser, men at **lydene også inspirerede dirigenten til at bevæge sig på nye måder for at undersøge, hvilke lyde det ville frembringe fra koret**.

- En tredje deltager havde haft oplevelsen af at **lade sig dirigere for meget af dirigentens bevægelser på en måde, så deltageren havde overanstrengt sin stemme/vejtrækning**.

- Disse erfaringer og refleksioner pegede på muligheden for en korform, hvor improviserede lyd, bevægelser og synsindtryk har gensidig indvirkning på hinanden. **Denne form genindfører et mere (visuelt) styrende element - dirigenten - men bløder det op, idet dirigenten også påvirkes af lydene**. En læring består her i, at hver deltager, ud over at lytte til dirigentens bevægelser **også må lytte til sin egen krops kapacitet** og afstemme sine lydligt fortolkninger derefter.

Rammernes akkumulative effekt: Til fjerde forsøgsgangs allerførste øvelse satte en deltager den ramme, at man ikke måtte bruge sine stemmelæber til at skabe lyd. Man havde altså ”kun” halsen, svælget, læber, kinder, næse osv. til rådighed. Samtidig skulle vi skabe et lydbillede af at bevæge os ind i en klippegrotte. Det viste sig at være svært at skabe en billedlig fortælling med de givne kropslige/stemmemæssige begrænsninger - men **kroppens deltagelse i lydskabelsen blev mere markant med den tydelige inddragelse af svælg, læber, kinder osv.**

- Ud fra dette pegede en deltager i delingsrunden på, hvordan de i løbet af forsøgsgangene havde **oplevet at få et større kropsligt/stemmemæssigt repertoire af improvisationsværkøjer** gennem afsøgelsen af forskellige rammers og lydliges benspænds muligheder (deltageren havde været med flere gange).
- **Perspektiver på oplevelsen og betydningen af stilhed**
Fælles stilheder: Til delingsrunderne gennem de forskellige forsøgsgange havde vi flere gange talt om oplevelser af forløb med stilhed. Nogle gange (ofte efter højlydte passager) opstod der pludselig en fælles stilhed midt inde i en improvisation. **Forskellige deltagere fortalte ofte i den forbindelse om oplevelsen af, at stilheden var ladet, at den indeholdt underligt kraftfulde stemninger fra det lydrum, der lige havde været.**
 - Til fjerde forsøgsgang arbejdede vi også **målet med at være stille et stykke tid efter improvisationerne** (dette havde vi gjort flere gange tidligere, men mindre planlagt), så vi ikke med det samme - i den samtale der ofte opstod spontant efter en session - med sprog definerede, hvad vi lige havde oplevet i det ikke-sproglige rum. Og også så **den lydlig oplevelse gennem den kollektive stilhed** kunne bundfælde sig i deltagernes kroppe.
 - Gennem forsøgsgangene blev vi bedre til at lade passagerne med stilhed være en fuldgyldig del af improvisationerne; at nyde **stilheden som et egentlig ret intimt aspekt af den fælles lydskabelse.**

Opsamlende refleksioner

Adskilt fra sidste afsnits perspektivpunkter vil der her blive beskrevet nogle refleksioner, som vi indarbejdede i fjerde forsøgsgangs sidste improvisation. Her samlede vi op på og gav form til diverse indsigter, vi havde fået undervejs: Om improvisationens demokratiske aspekt, betydningen af rummelige rammer og billeder, vigtigheden af kropslige aspekter for det lydliges rum, stilhedens potentiale og betydningen af at lytte til og kommunikere med hinanden gennem et fælles ”sprog”. Til denne forsøgsgang var vi i øvrigt kun deltagere, som alle havde været med til en eller flere andre forsøgsgange; overvejelser omkring dette udfoldes senere.

Som en udvidelse af det demokratiske aspekt besluttede vi, at den sidste improvisations rammer skulle fastsættes med bidrag fra alle de tilstedeværende. Derfor tog vi en runde, hvor alle kom med et bud på en del af rammen, og undervejs tilpassede vi de forskellige dele til hinanden. Rammen blev, at vi skulle forestille os et fælles billede (vores ufødte forældres ansigter kombineret med en plante, der voksede op i en gammel tepotte), som vi for vores indre blik placerede i midten af korets cirkel; vi skulle veksle mellem på den ene side at lade os inspirere impulsivt af hinandens lyde og stemninger,

og på den anden side målrettet at kopiere eller efterligne hinandens lyde; og samtidig skulle vi stå tæt sammen i cirklen, evt. med armen om den ved siden af.

I den efterfølgende delingsrunde blev det klart, at øvelsen havde skærpet visse oplevelser, vi havde haft under tidligere improvisationer. Én deltager talte om en intensiveret intimitet forbundet med den fælles lyd og stilhed, idet man stod tæt sammen. Det var umuligt at gemme sig, for man kunne både fornemme tilstedeværelsen af hinanden kroppe og mærke/høre forskellige kropslige lyde/bevægelser som eksempelvis vejrtrækning og lyde fra kroppens indre. Deltageren havde først fundet det *for* intimt og følte, at de ikke kunne være i det, men havde valgt bare at bidrage med nogle simple toner. I løbet af at synge disse toner oplevede de så at holde sig gradvist mindre tilbage og eksperimentere mere og mere med sine lyde.

En anden deltager påpegede nogle praktiske/didaktiske aspekter ved dette: At det kunne være gavnligt at understrege over for nye deltagere, at man sagtens kan bidrage til improvisationen med simple, langstrakte toneforløb eller få, isolerede lyde. Og i forlængelse deraf, at (modet til) mere opfindsomme eksperimenter med ens egen stemme ofte ikke er noget, man kan definere på forhånd; hvis man bare *begynder* at sige lyde og samtidig lytter til de andre, kan det ofte give inspirationen og modet til at eksperimentere mere. Samtidig er det også for performancevante deltagere rart, at man altid kan vende tilbage til langstrakte toner eller stilhed – og det er også gavnligt for improvisationens kollektive dynamik (for eksempel samspelet mellem en rolig og langstrakt lydlig bund og mere udflippende eksperimenter og melodiske stykker ovenpå).

Flere af deltagerne havde fundet improvisationen rørende. Både på grund af specifikke lyde undervejs, som i nogles ører udtrykte ømhed. Men også gennem en oplevelse, delt af flere, af at ens egne lyde stoppede med at være 'mine' og i højere grad blev del af 'vores' fælles lyd. Her fortalte en deltager om på et bestemt tidspunkt at kunne trække uhindret på sin kropslige energi i den fælles skabelse af et lydligt billede, som fremstod som "sølvagtig streng" flettet af flere lyse toner, der gled ind og ud af hinanden (en anden deltager beskrev lyden som "orange stråler", en tredje som "knaldgul"). Den uhindrede forbindelse mellem indre kropsfølelse og ydre, fælles lydbillede skabte sjovt nok en oplevelse af, at lydbilledet eksisterede uden for deltageren selv, afskåret fra dennes eget, kropslige bidrag.

Vi havde også, som i tidligere sessions, ofte oplevet en synkronisering af vores lydstemninger, så vi nogle gange kunne lade den fælles lyd eksplodere i en kakofoni af skrig og hyl og andre gange kunne gå ind i en fælles, ladet stilhed. Blot oplevede flere, at synkroniseringerne opstod nemmere end tidligere, igen fordi vi stod tættere sammen.

En deltager fortalte også at have set nogle ret tydelige billeder for sit indre blik undervejs: De ufødte forældres ansigt indkapslet i et blomsterløg, hvorfra en plante voksede med grene, der slyngede sig

om hinanden og bar blomster med ansigter tilhørende specifikke personer. Sammenholdt med gennemslagskraften af det tidligere rammebillede - rejsen fra den gølge isørken til solens overflade - viser det sig måske, at åbne billeder med et stærkt kropslig aspekt og en tydeligt udvikling (en temperaturmæssig rejse, eller at noget vokser organisk frem og folder sig ud) er særligt stimulerende for kropsligt/lydligt/billedlige forestillinger. Samtidig havde det med god sandsynlighed en positiv virkning, at alle deltagere havde medindflydelse på rammesætningen af den sidste improvisation.

Konklusion(er)

Hvad kan der konkluderes på baggrund af alt dette? I første omgang skal det påpeges, hvordan vores forsøg fra starten havde et meget bredt hovedspørgsmål: ”Hvilke kropslige, fællesskabsmæssige og (ikke)sproglige situationer og erfaringer skabes, når vi som gruppe - en samling af individer, af kroppe - skaber improviseret, stemmebaseret lyd og stilhed sammen?” De mange, forskellige svar på spørgsmålet, som vi fandt undervejs, kan ikke sammenfattes til nogen kort formulering. I det følgende vil ambitionen derfor være at forbinde de forskellige aspekter af improkor-forsøget på en måde, som opridses konturerne af et samlet betydningsnetværk - uden derved at ignorere eller udglatte de modsætninger, der findes mellem visse aspekter.

Et grundlæggende element, der virker til at gennemtrænge hele foretagendet, er **spørgsmålene om forholdet mellem enkeltindividerne og korets samlede gruppe**. Forskellige deltagere havde varierende oplevelser af nogle gange at glemme sig selv, måske endda at blive delvist opløst i den kollektive lyd – og andre gange at blive (for) bevidste om sig selv og deres evt. sårbare position i lydens ubestemmelige rum. Én måde at imødegå disse fluktuationer bestod i at arbejde bevidst med, om man som deltager trådte i forgrunden af det fælles lydbillede, evt. med vilde/markante lydeksperimenter, eller om man aktivt bevægede sig mere i baggrunden, f.eks. med langstrakte droner eller relativt stabile rytmelyde. Samtidig kunne enkeltdelegeres bevægelser frem og tilbage mellem forgrund og baggrund bidrage til at forme det samlede lydum, så det nogle gange fik en generelt mere rolig/langsomt karakter og andre gange indeholdt en kakofoni af vilde/udflippende lyde hele cirklen rundt.

Forbundet med spørgsmålet om relationen mellem enkeltindivider/gruppe var **spørgsmålene om billedlige og sproglige rammer for improvisationerne**. Det viste sig, at rammer i form af detaljerede, billedlige forløb kunne opleves som begrænsende i forhold til spontant, lydlig inspiration deltagerne imellem. Omvendt kunne kombinationen af detaljerede billedforløb og brugen af sprog være givende og sjov, fordi den kunne føre til groteske stemninger og dramatiske forløb, ligesom den kunne føre til en slags opløsning af sproget gennem stemninger. Men i hvert fald: Idet vi lavede de billedlige

rammer mindre detaljerede og mere åbne, samt gav dem et klart kropslig element - som i tilfældet "temperatur" - oplevede vi tit, at de kropslige/billedlige/lydlige rammer kom til at udgøre et dynamisk, samlende rum for koret (måske skal ordet 'lydskab', som optrådte i vores ansøgning, bruges om den slags rum. Der er netop ikke tale om et landskab, men et dynamisk rum, som eksisterer på grænsen mellem billede, lyd, følelse og kropsoplevelse, og som flukturerer mellem den kollektive og de individuelle erfaringer). Og dette samlende rum kunne netop udgøre stedet/tidsforløbet for midlertidige oplevelser af at glemme sig selv og smelte ind i den kollektive lyd. På forskellig vis fik deltagere dog ofte "sig selv tilbage", når de rejste gennem disse lydskaber - enten fordi de mærkede deres egen krops energimæssige/andre begrænsninger, eller fordi de blev inspireret til eksperimenter med deres egen, individuelle stemme (og evt. dens kropslige forankring). Denne vekselvirkning mellem at smelte sammen med den fælles lyd og vende tilbage til sig selv peger på noget grundlæggende ved improkor specifikt og kollektive skabelsesprocesser generelt: Individerne og gruppen kan ikke adskilles som isolerede størrelser. Men det betyder ikke, at gruppen "indoptager" og opløser individerne (sådan at individerne nu ville eksistere i en rent kollektiv form). Paradokset ligger i, at gruppens konstruktive spændinger og skabekraft *på den ene side* kun kan fødes ud af relationerne mellem kropsligt og identitetsmæssigt forskellige individer – mens disse individer *samtidig* er beholdere, med uanede kapaciteter, for mere eller mindre fælles kropslige, forestillingsmæssige og lydlige sensibiliteter, som kan bringes i gensidig vibration med hinanden.

Dannelsen og bevægelsen ind og ud af lydskaber afhænger i høj grad af **deltageres evne til at lytte, både til hinanden og til sig selv**. Idet vi lyttede udadtil i koret, kunne vi skabe fælles, lydlige stemninger, som bragte os uforudsete steder hen. Ideen om det fælles står her ikke i modsætning til det lydligt modsætningsfyldte og kontrastrige. En deltager kunne f.eks. godt lytte til en anden og få lyst til at lave en stemningsmæssig kontrast til den andens lyd. Men her støder vi på en problematik: Hvis én deltager skaber en kraftig, lydlig kontrast til en anden deltagers lyde, hvornår kan vi så sige, at deres lyd tilsammen er "fælles"? Al lyd, der skabes og høres samtidig er vel ikke fælles? I den forbindelse kan det være gavnligt at opløse begrebet om det fælles, så det i stedet fremtræder som et spørgsmål: Hvornår og hvor er lyden fælles? Svarene på dette er til evig forhandling, og forhandlingerne *består* af selve det dynamiske samspil, der udfolder sig mellem kordeltagerne, når de skaber improvisationen. På den måde udgør improkor en konkret, lydligt-kropslig udfoldelse af spørgsmål og bud på svar om det fælles, hvor individerne og gruppen vedvarende glider ind og ud af møder med og forskydninger fra hinanden.

Som sagt findes gruppen ikke uden relationerne mellem alle dens specifikke individer, og i den sammenhæng spiller enkeltdeletagernes lytten til sig selv en afgørende rolle. Når man står over for det kollektive lydtrum, stilles man samtidig i en relation til sig selv, hvor forskellige spørgsmål kan melde

sig: Hvorfor oplever jeg en kropslig uro efter en improsession? Skal jeg (undervejs i en session) stille mig sårbart frem nu ved at sige lyde, eller skal holde mig til at lytte en rum tid? At lytte lige så meget til sine egne behov som til de andres lyde og gruppens stemninger viste sig ofte at være vanskeligt, men også at udgøre en vigtig del af at være fuldt tilstede i det kollektive lydum.

Her melder et andet spørgsmål sig: **Spørgsmålet om forholdet mellem performancevante deltagere og nye og/eller ”mindre trænede” deltagere.** Som sagt tidligere var der jo for det første nogle deltagere, der havde været med flere eller alle gange, og andre der deltog færre eller blot én gang. Og for det andet var der nogle deltagere, der var vant til at performe, i fleres vedkommende fordi det er deres arbejde, og andre, der arbejder med andre ting i hverdagen. I den sammenhæng var det fra starten helt afgørende, at Jesper tilbød Simon at kunne eksperimentere med improkor på Forsøgsstationen. Både i kraft af Jespers egen baggrund med Det Fortællende Teater, men også på grund af hans netværk, hvor han kunne hente andre performancevante folk ind til at bidrage til og løfte improkor som forsøg. De performancevante deltagere var med til at åbne forsøget op på forskellige måder, så dets forskellige potentialer kunne udnyttes af de forskellige, ”mindre trænede” deltagere, som også var med. Samtidig bragte disse ”mindre trænede” deltagere en konstruktiv spænding ind i forsøget, idet deres forskellige baggrunde og temperamenter altid tilføjede noget uforudsigeligt til improsessionerne, ligesom deres perspektiver i delingsrunderne bragte nye problematikker på banen. For eksempel spørgsmålene om at lytte til hinanden og overvejelserne om at ”give sig til kende” eller træde mere i baggrunden undervejs i improvisationerne.

Der skal heller ikke lægges skjul på, hvor stor en fordel det var, at der var flere deltagere, som deltog flere eller alle forsøgsgange. Det skabte nemlig grundlaget for, at der kunne dannes et nogenlunde fælles repertoire af improvisationsværktøjer samt referencer til tidligere ganges eksperimenter blandt de mere faste deltagere. Og det var selvfølgelig også med til at løfte improvisationerne i de tilfælde, hvor der var nye eller engangsdeltagere med. Tilstedeværelsen af tilbagevendende deltagere og performancevante deltagere - og disse var ofte overlappende – gjorde også, at vi fik undersøgt nogle ting i en dybde og bredde, som vi måske ikke havde nået, hvis alle deltagere havde været mindre performancevante.

Men ja, hvis der skal bindes en sløjfe på alle disse overvejelser, kan vi sige, at forsøget med improkor har givet et væld af meget konkrete og visse mere abstrakte perspektiver på forskellige aspekter af fælles lyd dannelse. Både hvad angår samspillet mellem individ og gruppe; rammesætningernes forskellige potentialer og deres rolle som samlende elementer for gruppen; vigtigheden af at lytte både udad og indad; og ikke mindst potentialerne for samarbejde mellem performancevante og ”mindre trænede” deltagere.

Videre potentialer/overvejelser

Efter det meget givende og inderessante forsøg med improkor har vi, Jesper og Simon - samt andre deltagere - helt klart et ønske om at fortsætte den improvisationsundersøgelserne. Ind til videre er planen at afholde improkor på uformel basis (dvs. ikke som Forsøg) den sidste søndag i måneden i en endnu ikke afgrænset periode. Her fortsætter vi strukturen med et kort forsøg/langt forsøg/kort forsøg på hhv. 12 minutter, 30-40 minutter og 12 minutter, selvfølgelig med mulighed for ændringer. Hvis vi vil, er der mange ting, vi kan undersøge i den forbindelse; der skal her blot nævnes to potentialer, som dukkede op gennem den tidligere gennemgang af perspektiver og oplevelser:

- Der ligger et potentiale i den **yderligere udforskning af kroppens kapacitet som ramme for lyde til improvisationerne**. Kroppen har selvfølgelig været et centralt fokuspunkt for vores forsøg, men det med at finde måder, hvorpå den i højere grad kan blive *bestemmende* for lyde, indeholder stadig et potentiale. Her kan vi igen tænke på den improvisation, hvor rammen var, at vi ikke måtte bruge stemmelæberne i lydskabelsen. I flere deltageres oplevelse blev lydene dermed mere kropslige, fordi man, for at skabe lydlig variation, måtte inddrage flere dele af kroppen end blot stemmens vante, kropslige instanser som fx stemmelæberne.

- Et andet potentiale findes i **inddragelsen af synssansen og bevægelse på forskellige måder**. Her kan vi vende tilbage til øvelsen, hvor koret lydligt skulle fortolke det visuelle indtryk af en dirigents bevægelser. Med den ramme opstod der, som tidligere nævnt, en gensidig feedback mellem lyd og bevægelser. Hvordan kan man i fremtidige eksperimenter lade lydskabelse, synssans og bevægelse spille sammen på måder, der er gensidigt konstruktive, og hvor vi kan samtidig holde fast i de ting, vi har lært af vores improvisationer med lukkede øjne?

Der findes også potentialer, der rækker ud over improkor som selvstændigt eksperiment. Her skal det understreges, at improkor som koncept ikke ejes af nogen specifik(ke) person eller personer. Alle er sådan set velkommen til at tage det op og eksperimentere med det i forskellige sammenhænge – især idet mange forskellige, nærliggende koncepter fandtes i forvejen, før Jesper og Simon tog det op som forsøg. Som nævnt tidligere har en deltager også peget på konceptets potentiale i forhold til improteater, som et værktøj til at lægge ”narrativt logisk” tænkning fra sig og træne fantasiens vildskab. Og både Jesper og Simon har gjort brug af improkor i forskellige sammenhænge uden for forsøgsstationen.

Hvad improkor kommer til at bringe i fremtiden af forskellige udviklinger og knopskydninger er svært at sige, men vores oplevelse er i hvert fald, at det tilbyder mange muligheder – både som selvstændigt koncept og som bouillonterning i udviklingen af andre koncepter eller øvelser.